

Hoe zit het nou?

Een onderzoek naar de mogelijke expressiviteit van 'aan (iets) zitten'

Anne Dunning

(4154134)

01.07.2016

Eindwerkstuk

BA Taalwetenschap

Universiteit Utrecht

Begeleider: dr. Joost Zwarts

Tweede lezer: dr. Rick Nouwen

Samenvatting

Het is bekend dat een uiting waarin ‘aan (iets) zitten’ gebruikt wordt, zoals ‘De kat heeft aan de kaas gezeten’, een negatieve gevoelswaarde heeft, in tegenstelling tot bijvoorbeeld ‘De kat heeft de kaas aangeraakt’. ‘Aan (iets) zitten’ wordt vergeleken met Potts’ (2007) kenmerken van expressieven en aan de hand daarvan blijkt dat het aan zo goed als alle kenmerken voldoet. Vervolgens rijst de vraag of lezers beïnvloed worden door dit verschil in gevoelswaarde tussen ‘aan (iets) zitten’ en ‘aanraken’. In een empirisch onderzoek op basis van Boroditsky & Fausey (2010) zijn de beoordelingen van 96 participanten getest. Elke participant las één versie van een situatieschets die werd geframed door het gebruik van ‘aan (iets) zitten’, dan wel ‘aanraken’. De interpretatie van elke participant werd bepaald door een keuze te laten maken tussen een negatieve dan wel neutrale afloop van de situatieschets. Uit de resultaten is gebleken dat er geen verschil in keuzes optreedt op basis van de framing. Mogelijk is dit te wijten aan het feit dat de onderzoeksmethode te subtiel was.

Sleutelwoorden: expressieven, linguïstische framing, ‘aan (iets) zitten’

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1 Theoretisch kader	5
1.1 Voorkomens van expressieven.....	5
1.2 Kenmerken van expressieven	6
1.3 Mogelijkheid van ‘aan (iets) zitten’ als expressief.....	7
1.3.1 Vergelijking met Potts’ kenmerken	7
1.3.2 Overige kenmerken van ‘aan (iets) zitten’ als expressief	8
1.4 Verschil tussen expressieve ‘aan (iets) zitten’ en descriptieve ‘aanraken’	9
1.4.1 Definities.....	9
1.4.2 Uitgangspunt voor het onderzoek.....	10
1.5 Linguïstische framing.....	10
1.5.1 Linguïstische framing door ‘aan (iets) zitten’	11
2 Onderzoeksmethode.....	12
2.1 Operationalisatie	12
2.2 Design.....	12
2.2.1 Conditities	12
2.2.2 Variabelen	12
2.2.3 Participanten.....	12
2.3 Materialen.....	13
2.4 Procedure.....	15
2.5 Uitkomstmaten, analyse en verwachting	15
3 Resultaten.....	17
4 Discussie en conclusie.....	18
Referenties.....	20

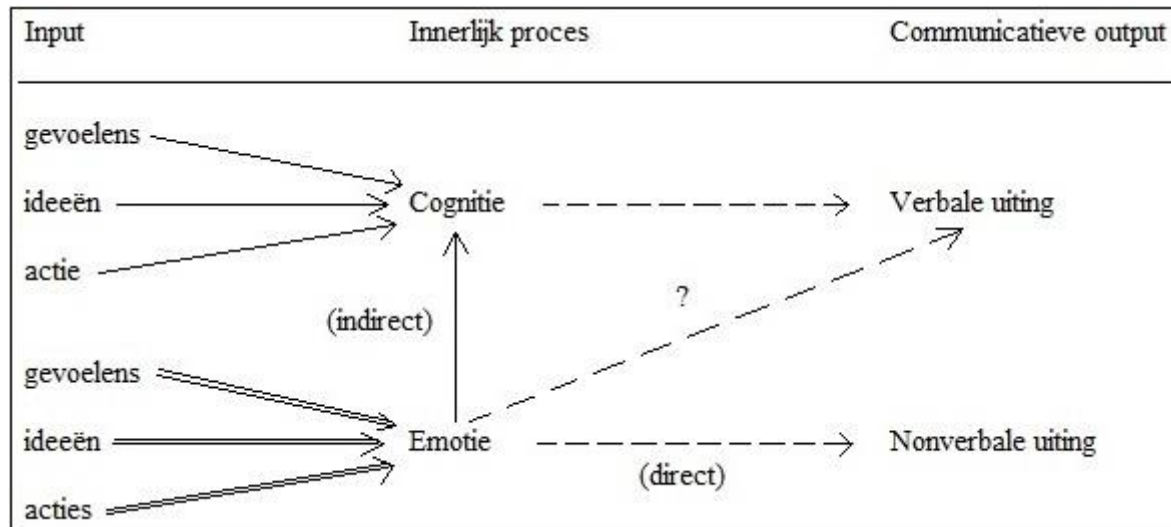
Inleiding

Eén van de dimensies van communicatie door menselijke taal wordt veroorzaakt doordat gevoelens opgeroepen worden door wat men zelf zegt, door wat anderen zeggen of door wat er op dat moment gebeurt. Veelal worden deze gevoelens getoond met gezichtsuitdrukkingen, gebaren of een bepaalde houding, maar ook taal kan dus gebruikt worden om deze gevoelens uit te drukken. De verbale middelen die gebruikt worden om deze uitdrukkingen van gevoelens te maken, zijn expressieven (Foolen, 2016). Wanneer in een uiting ‘aan (iets) zitten’ gebruikt wordt, lijkt dit een zekere mate van negativiteit uit te drukken. Ook Lemmens (2002) noemt dat dit voorkomen van het *posture verb* ‘zitten’ in de vorm van ‘aan (iets) zitten’ een negatieve connotatie heeft. Met connotatie, ofwel gevoelswaarde, van een taaluiting wordt een extra betekenis buiten de descriptieve betekenis (denotatie) bedoeld. De vraag is of ‘aan (iets) zitten’ ook daadwerkelijk als expressief gezien kan worden. Getracht is deze vraag te beantwoorden aan de hand van zowel een vergelijking met Potts’ (2007) kenmerken van expressieven als met een empirisch onderzoek. In 1.2 worden deze kenmerken behandeld, om vervolgens in 1.3 te bepalen of ‘aan (iets) zitten’ hieraan voldoet. Het empirische gedeelte is gebaseerd op de verwachting dat lezers in een negatieve richting *geframed* worden bij het lezen van ‘aan (iets) zitten’, dan wanneer zij in plaats daarvan ‘aanraken’ lezen, wat het beste descriptieve synoniem lijkt te zijn. Daarvoor is in 1.4 bepaald wat de mogelijke descriptieve verschillen hiertussen zijn. Vervolgens geeft 1.5 beknopt weer wat framing inhoudt en wat onderzoek hiermee kan aantonen. De methode en uitkomsten van het empirische onderzoek worden besproken in hoofdstuk 2 en 3. In hoofdstuk 4 wordt gereflecteerd op het geheel.

1 Theoretisch kader

1.1 Voorkomens van expressieven

Volgens Foolen (1997) is het verbaal uitdrukken van een gevoel, idee of actie een indirecte expressie van de emotie. Dit is een andere manier van communicatie dan een non-verbale uiting (gezichtsuitdrukkingen, gebaren of houding), zoals figuur 1 laat zien.

Figuur 1

'The communication of cognitive and emotional content'. Aangepast overgenomen uit "The expressive function of language. Towards a cognitive semantic approach" door A. Foolen, 1997, in S. Niemeier & R. Dirven, *The Language of Emotions: Conceptualization, expression, and theoretical foundation*, p. 20

Er zijn in ieder geval twee wegen voor het uitdrukken van emotie. Wanneer een emotie non-verbaal wordt geuit, dan gebeurt dat via een directe weg. Input hiervoor kan vanuit meerdere bronnen komen, wat wordt gerepresenteerd door de dubbele pijlen. Voor het conceptualiseren van een verbale uiting is echter een tussenstap via de cognitie nodig, omdat er van de emotie een (verbaal) concept gemaakt moet worden in menselijke taal.

Echter, als aangenomen wordt dat taal door middel van expressieven in staat is emoties direct te uiten, duidt dit op een directe verbinding van een emotie naar een verbale uiting. Deze expressieve uitingen komen voor in alle niveaus van taalbeschrijving. Volgens bijvoorbeeld Batliner (zoals geciteerd in Foolen, 1997) kan het gebruik van een specifieke intonatie een fonologische vorm van een expressieve uiting zijn. Zo komt ook het gebruik van verkleinwoorden in veel talen voor als morfologische vorm voor een expressieve uiting (Dressler & Merlini Barbaresi, zoals geciteerd in Foolen, 1997). Als lexicale vormen zijn bijvoorbeeld scheldwoorden, zoals "goddamn you!", als expressief bekend (Jay, 1992). Ook tussenwerpsels (Ehlich, zoals geciteerd in Foolen, 1997), bijvoorbeeld "ugh!" ("smerig!") en partikels (Pos, zoals geciteerd in Foolen, 1997) kunnen verbaal een emotie overbrengen. Daarnaast kunnen zinnen ook expressief worden als ze de vorm van een uitroep hebben (Rosengren, 1994), bijvoorbeeld "How expressive this sentence is!". Tot slot noemt Foolen (1997) waarschuwing, bedreiging, felicitatie en condolance als voorbeelden van pragmatische expressieven, welke een spreker gebruikt om zijn beleefdheid uit te drukken. Het bestaan van al deze vormen illustreert de directe weg van emotie naar verbale uiting die lijkt te bestaan wanneer er een expressieve uiting wordt gebruikt.

1.2 Kenmerken van expressieven

Ten eerste was er Gutzmann (2013), op basis waarvan kort twee vormen van expressieven worden omschreven. Hij gebruikt in plaats van ‘expressief’ liever de op Recanati (2004) gebaseerde term *use-conditional meaning*. Dat geeft neutraal weer dat de betekenis afhankelijk van het gebruik varieert en bovendien is deze term toepasbaar op het gehele gebied van de expressieven. Kenmerkend voor *use-conditional items (UCI’s)* is dat ze geen invloed hebben op de waarheidscondities van de betekenis. In “*I hear your {blasted / bloody / damn / fucking} dog barking*”, waarin elk van de expressieven tussen de accolades een optie is, zorgt een weglating van een van de mogelijkheden niet voor een verandering in de waarheidsconditie van de zin. Alle mogelijke varianten van de zin zijn overeenkomstig in waarheidsconditie. Overigens zorgt een weglating voor het verdwijnen van de expressiviteit van de zin en kan een andere expressief zorgen voor een andere overgebrachte emotie.

Echter, Gutzmann beschrijft ook *mixed UCI’s* welke daarentegen wel bijdragen aan de waarheidscondities. Zowel “*Lessing was a Kraut*” als “*Lessing was a German*” benoemt de Duitse nationaliteit van Lessing, maar ‘*Kraut*’ drukt een negatieve houding tegenover Duitsers uit, terwijl ‘*German*’ dat niet doet. Dit soort UCI’s als ‘*Kraut*’ die naast de use-conditional meaning ook bijdragen aan de waarheidscondities, noemt Gutzmann twee-dimensioneel. Verder beschrijft hij verschillende typen UCI’s waarvan er tenminste vijf te onderscheiden zijn, maar deze zijn niet relevant voor het huidige onderzoek.

Daarnaast introduceerde Potts (2007) zes kenmerken van een expressieve uiting, welke beknopt uiteengezet zullen worden. Het eerste kenmerk is *independence*, dat staat voor het feit dat de expressieve inhoud veranderd of verwijderd kan worden zonder dat daarmee de descriptieve inhoud aangetast wordt. Dit lijkt tegenstrijdig na het voorgaande over mixed UCI’s, maar independence bestaat omdat de use-conditional content niet gelijk is aan de inhoud van de waarheidswaarde, waardoor deze onafhankelijkheid voor alle UCI’s bestaat. Echter, de inhoud van een UCI kan wel van invloed zijn op de waarheidscondities, zoals in het eerdere voorbeeld van de ‘negatieve *Kraut*’, dan wel ‘neutrale, Duitse’ Lessing. De use-conditional meaning wordt dus niet veroorzaakt door de waarheidsconditie van de uiting en staat los van de descriptieve betekenis ervan, maar de aan- of afwezigheid van een UCI kan wel van invloed zijn op de waarheidsconditie. Een voorbeeld hiervan werd al gegeven. In “*I hear your (damn) dog barking*” is ‘*damn*’ optioneel: bij afwezigheid ervan blijft de descriptieve beschrijving van de blaffende hond volledig wanneer ‘*damn*’ wordt weggelaten, maar de aanwezigheid ervan zorgt voor een negatieve lading.

Het tweede kenmerk is *nondisplaceability*, wat betekent dat een expressieve uiting alleen gebruikt kan worden om het hier en nu te beschrijven. Dit kan het meest duidelijk geïllustreerd worden met een expressief tussenwerpsel zoals ‘au!’. Vanwege het feit dat expressieven niet de emotie van een ander moment kunnen beschrijven, is een zin zoals ‘Au, gisteren, toen ik mijn vingers brandde’ niet mogelijk (maar een descriptieve zin zoals ‘Het deed pijn, gisteren, toen ik mijn vingers brandde’ is wel mogelijk). Echter, dit kenmerk komt ook voor in uitingen waarin de use-conditional content, meer dan in het geval van het tussenwerpsel van de laatste uiting, geïntegreerd wordt in zin (Gutzmann, 2013). Dit kenmerk treedt bijvoorbeeld op in een uiting waarmee een situatie indirect wordt beschreven, zoals “*Sue believes that that bastard Kresge should be fired*”. Hier illustreert het expressieve ‘*bastard*’ de attitude van de spreker op het moment waarop de uiting wordt gedaan. Deze expressief beschrijft niet de attitude van Sue, terwijl de zin dat wel doet, wat aantoont dat de UCI niet toegepast kan worden op iets anders dan de situatie tijdens de uiting zelf.

Perspective dependence is het daarop aansluitende en derde kenmerk. Het stelt namelijk dat het gevoel dat een expressief illustreert standaard dat van de spreker zelf is. Echter, in een geval zoals “*My father screamed that he would never allow me to marry that bastard Webster*” (Kratzer, 1999) is het voldoende duidelijk dat het hier de vader van de spreker is die Webster een ‘*bastard*’ vindt. In dit geval is de expressief geuit vanuit het perspectief van de vader. Hierbij is het perspectief verschoven van de spreker naar de vader en is hiermee ook de *judge* veranderd. Over het algemeen hebben de spreker en de *judge* (vaak de spreker zelf) hetzelfde perspectief, maar wanneer voldoende duidelijk is dat de *judge* verschuift naar een ander (in het voorbeeld hierboven de vader), verschuift de *judge* dus ook.

Een volgend, vierde kenmerk is de *descriptive ineffability*, wat staat voor het feit dat het gevoel dat wordt overgebracht met een expressieve uiting niet goed geparafraseerd kan worden naar een descriptieve uiting (zonder expressieve inhoud). Een voorbeeld is het expressieve verschil tussen “*Oops!*” (expressief) en “*I just observed a minor mishap*” (descriptief). Beide uitingen beschrijven hetzelfde, maar het gevoel dat ze uitdrukken is verschillend. Twee uitingen met dezelfde waarheidscondities kunnen dus een gelijke betekenis hebben, maar verschillen in wat ze (expressief) uitdrukken.

Ten vijfde heeft expressiviteit het kenmerk van *immediacy*, dat betekent dat de betekenis van een expressieve uiting onmiddellijk bindend is. Zo kan “*That bastard Kresge was late for work yesterday, but he’s no bastard today*” niet gesteld worden, aangezien de start met ‘*that bastard*’ direct de negatieve houding tegenover Kresge inzet en deze vervolgens niet ontkend kan worden.

Tot slot beschrijft Potts het kenmerk van *repeatability*, dat omschrijft dat herhaling van een expressieve uiting zorgt voor versterking van de betekenis ervan. Zo is de emotie in “*Damn, I left my keys in the car*” relatief zwak, terwijl die in “*Damn, I left my damn keys in the damn car*” flink versterkt is.

1.3 Mogelijkheid van ‘aan (iets) zitten’ als expressief

Lemmens (2002) noemt zinnen zoals “De kat zit weer aan de kaas” of “De engerd zat altijd aan de vrouwen” als vormen van contact door middel van ‘aan (iets) zitten’ die een sterke negatieve betekenis hebben. Het gaat hier dus niet om voorkomens van het prototypische ‘zitten’ zoals in ‘aan tafel zitten’ of idiomem zoals ‘aan de knoppen zitten’. Vaak laten deze acties zoals die van de kat ook een markering achter, bijvoorbeeld het feit dat er minder van de kaas overblijft nadat hij eraan heeft gezeten. Gezien de negatieve gevoelswaarde van dit soort zinnen met ‘aan (iets) zitten’ als predicaat lijkt dit een voorbeeld van expressiviteit te zijn. Dit kan vergeleken worden met de zes kenmerken van Potts.

1.3.1 Vergelijking met Potts’ kenmerken

Het eerste kenmerk was *independence*. Of ‘aan (iets) zitten’ hieraan voldoet, kan volgens Gutzmann (2013) getest worden door de waarheidscondities van een expressieve uiting en het descriptieve equivalent daarvan te vergelijken. Hiervoor is dus een niet-expressieve vorm van ‘aan (iets) zitten’ nodig. Zoals Foolen (1997) beschrijft dat ‘*yuk!*’ de expressieve tegenhanger is van “*This soup is disgusting*” en “*If only he were here!*” op diezelfde manier de tegenhanger is van het neutrale “*I wish he were here*”, zo zou het gebruik van ‘aan (iets) zitten’ de expressieve vorm kunnen zijn, in tegenstelling tot het gebruik van het neutrale ‘aanraken’. Het beste descriptieve equivalent voor ‘aan (iets) zitten’ lijkt dus ‘aanraken’ te zijn. “De kat heeft de kaas weer aangeraakt” zou zo het descriptieve equivalent zijn van “De kat zit weer aan de kaas”. In beide gevallen heeft er een actie plaatsgevonden waarin de kat contact heeft gemaakt met de kaas, wat duidt op gelijke waarheidswaarden. Zo zou “De engerd heeft de vrouwen altijd aangeraakt” het descriptieve equivalent zijn van “De engerd zat altijd aan de vrouwen” en ook in dit geval gaat het in beide gevallen om een contact dat heeft plaatsgevonden tussen een zekere engerd en een hoeveelheid

vrouwen.

Nondisplaceability was het tweede kenmerk, dat geïllustreerd kan worden aan de hand van “De kat heeft de kaas weer aangeraakt. Maar ik vind dat niet erg” en “De kat heeft weer aan de kaas gezeten. #Maar ik vind dat niet erg”. In beide gevallen wordt een gebeurtenis uit het verleden beschreven, maar zodra daarbij een expressief wordt gebruikt, moet diezelfde attitude op het moment van de uiting ook aanwezig zijn. Het kan dus niet zo zijn dat ‘aan (iets) zitten’ wordt gebruikt voor een gebeurtenis uit het verleden, terwijl de spreker de negatieve connotatie daarvan op het moment van de uiting niet meer beaamt. De spreker zelf kan op het moment van de uiting niet anders dan dezelfde expressieve attitude bezitten.

Het volgende kenmerk was dat van de perspective dependence. Over het algemeen is het wat dit kenmerk betreft de spreker zelf die zijn eigen expressieve attitude uit, maar in een zin als “Marie zeurt dat de kat weer aan de kaas heeft gezeten” is duidelijk dat iemand anders dan de spreker daadwerkelijk degene is die (ook) de expressieve attitude uit. Wat er gebeurt in het voorbeeld, is dat de *judge*, en daarmee het perspectief, verschuift van de spreker naar Marie. Het gevoel dat geuit wordt door de expressief komt dus altijd vanuit één enkel perspectief.

Descriptive ineffability was het vierde kenmerk. Voor ‘aan (iets) zitten’ zou dit betekenen dat er geen afdoende synoniem is dat dezelfde betekenis heeft, maar niet expressief is. ‘Aanraken’ lijkt dus het beste descriptieve equivalent, maar kan inderdaad niet gebruikt worden om hetzelfde gevoel uit te drukken zoals dat met ‘aan (iets) zitten’ wel kan. Door “De kat heeft aan de taart gezeten” te zeggen, uit de spreker zijn onwenselijkheid van wat de kat heeft gedaan. Echter, met “De kat heeft de taart aangeraakt” wordt die negativiteit niet geuit. De spreker kan zelfs menen dat de kat de taart wellicht per ongeluk aanraakte en het dus helemaal niet zo negatief is. Vanwege de ineffability kan dit ook niet verbeterd worden met een uiting als “Ik vind het vervelend dat de kat de taart heeft aangeraakt”. Deze uiting bereikt immers niet dezelfde negativiteit als “De kat heeft aan de taart gezeten”.

Het vijfde kenmerk was dat van immediacy, wat stelt dat een gedane expressieve uiting niet onmiddellijk ontkend kan worden. Zo is “De buurman heeft aan mijn auto gezeten. #Maar ik vind het geen probleem als hij dat doet” onmogelijk. Wanneer de spreker het echt geen probleem zou vinden, zou hij niet de negativiteit van ‘aan (iets) zitten’ moeten willen gebruiken. In een descriptieve uiting zoals “De buurman heeft mijn auto aangeraakt. Maar ik vind het geen probleem als hij dat doet” is het wel mogelijk om een dergelijke nuancering aan te brengen.

Repeatability was het laatste kenmerk. Dit kenmerk lijkt niet toegepast te kunnen worden op ‘aan (iets) zitten’. Het is namelijk vreemd om een vorm van ‘aan (iets) zitten’ vaker dan eenmaal in een zin te gebruiken. Overigens, Geurts (2007) heeft kritiek op Potts (2007), onder andere dat repeatability geen goed kenmerk is om een expressief mee te beduiden. Zo kunnen ook descriptieve woorden vaker herhaald worden om versterking in kracht te veroorzaken. Bovendien is het vreemd om expressieve tussenwerpsels herhaaldelijk te gebruiken in een uiting, zoals in ‘#Oops! I forgot my keys! Oops! They are in the car! Oops!’. Dit betekent dat dit kenmerk niet expressieven onderscheidend is, waardoor het dan ook niet problematisch is dat ‘aan (iets) zitten’ niet over deze eigenschap van repeatability lijkt te beschikken.

1.3.2 Overige kenmerken van ‘aan (iets) zitten’ als expressief

Op basis van bovenstaande lijken vijf van de zes kenmerken van Potts (2007) dus toepasbaar als eigenschap van ‘aan (iets) zitten’, namelijk independence, nondisplaceability, perspective dependence, descriptive ineffability en immediacy. Daarnaast zijn er nog enkele opvallendheden. Ten eerste lijkt ‘aan (iets) zitten’ niet altijd direct negatief te zijn, bijvoorbeeld in “De man zit aan zijn vrouw (die verliefd op

hem is en deze actie dus goedkeurt)”. In dat geval vindt de vrouw het geen probleem dat er door de man aan haar gezeten wordt. Mogelijk is er een markering, die achtergelaten wordt na de actie van ‘het zitten aan iets’, vereist om de expressief als negatief te beoordelen. Dit lijkt zeker een kenmerk in een zin als “De kat heeft aan de kaas gezeten”. Overigens lijkt “De man zit aan de vrouw” wel een enigszins negatieve connotatie te hebben. Het lijkt namelijk een taboe, aangezien de uiting weinig specificeert over de precieze aanraking en daarmee ‘stiekem’ lijkt. Bovendien is deze aanraking enkel in deze context geoorloofd. Het feit dat dit gebruik van ‘aan (iets) zitten’ niet direct als negatief wordt beoordeeld zou verklaard kunnen worden doordat het mogelijk een positief gebruik is van een oorspronkelijk negatieve expressief. Zo wordt bijvoorbeeld ‘*damn*’ ook steeds vaker gebruikt als positieve uitroep, zoals in “Damn, wat een goed cijfer heb je gehaald!”.

Daarnaast lijkt expressiviteit te bestaan wanneer een actie nutteloos lijkt, waarbij een achtergelaten markering geen vereiste is. In “Jan zit aan zijn computermuis (maar gebruikt de muis niet)” benadeelt Jan niemand met zijn actie en kan hij de muis in onveranderde staat achterlaten, terwijl het gebruik van ‘aan (iets) zitten’ wel negativiteit over deze actie uitdrukt. Door de actie te omschrijven met ‘aan (iets) zitten’, laat de spreker merken dat hij de actie ongewenst vindt. Jan kan immers net zo goed van de muis afblijven. Ondanks dat Jan met zijn actie geen markering achterlaat, lijkt ‘aan (iets) zitten’ in deze context wel expressief.

Tot slot lijkt de aanwezigheid van ‘altijd’ in een uiting die ‘aan (iets) zitten’ bevat cruciaal voor de gevoelswaarde. Vergelijk bijvoorbeeld “Jan zat altijd aan de vrouwen” en “Jan zat aan de vrouwen”. De eerste zin illustreert dat Jan nooit van ophouden weet, hoewel de tweede zin beschrijft dat het ‘slecht’ en eenmalige actie was. De gevoelswaarde is in het eerste geval, waarbij ‘altijd’ wordt gebruikt, veel negatiever.

1.4 Verschil tussen expressieve ‘aan (iets) zitten’ en descriptieve ‘aanraken’

Nu bekend is op basis waarvan er van expressiviteit van ‘aan (iets) zitten’ gesproken kan worden, is voor het empirische deel van het onderzoek bepaald wat de verschillen zijn met het descriptieve ‘aanraken’. Deze mogelijke verschillen kunnen namelijk een cruciale invloed hebben op de beoordelingen die lezers maken. Het is daarom belangrijk dat bekend is wat die verschillen zijn.

1.4.1 Definities

Een kanttekening die gemaakt moet worden bij de gedachte dat ‘aan (iets) zitten’ expressief zou zijn, is dat het wellicht niet het expressieve equivalent is van ‘aanraken’. Dat zou betekenen dat het kenmerk van independence niet opgaat. Voor het aantonen van expressiviteit wat betreft independence is er namelijk een descriptief equivalent vereist om waarheidswaarden mee te vergelijken. Om ‘aan (iets) zitten’ als mogelijke expressief te kunnen bestempelen, is een descriptief verschil met ‘aanraken’ niet toegestaan.

Op basis van de definities Van Dale (2015) zou geïnterpreteerd kunnen worden dat er een klein descriptief verschil is. ‘Aanraken’ wordt gedefinieerd als ‘lichtjes, even aanraken’ en als mogelijke synoniemen worden ‘aanroeren’ en ‘beroeren’ genoemd. ‘Aan (iets) zitten’ wordt gedefinieerd als ‘het aanraken, de hand erop leggen’. Deze definities zouden geïnterpreteerd kunnen worden alsof ‘aanraken’ een kortere en lichtere actie is dan ‘aan iets zitten’. Dit kan betekenen dat het ‘aan (iets) zitten’ een actie is die langer duurt en (daardoor) meer impact heeft dan ‘aanraken’. Ook kan dit versterkt worden door te interpreteren dat (de oppervlakte van) het contact groter zou zijn bij ‘aan (iets) zitten’ dan bij ‘aanraken’. Denk hierbij aan de eerdergenoemde notie dat hierbij vaak een markering wordt achtergelaten. De kans op een markering wordt immers groter wanneer het contact groter is. Mogelijk zou dit verschil in duur en oppervlak ervoor kunnen zorgen dat ‘aan (iets) zitten’ een negatievere invulling krijgt.

Daarnaast lijkt ‘aanraken’ ook vaak “per ongeluk” te gebeuren. Wanneer een precieze aanraking wordt beschreven, bijvoorbeeld het drukken op een knop of het aanmoedigend aanraken van iemands schouder, lijkt een ander woord, zoals ‘indrukken’ of ‘vastpakken’, wenselijker. Gebruik van ‘aan (iets) zitten’ lijkt opzettelijkheid aan te tonen, hoewel de expressiviteit overigens ook optreedt wanneer er zonder nut ergens aan gezeten wordt (‘Jan zat aan de computermuis’). Een uiting zoals “#Jan zat per ongeluk aan de vrouwen” is immers vreemd.

1.4.2 Uitgangspunt voor het onderzoek

Een descriptief verschil zou verklaren waarom ‘aan (iets) zitten’ en negatieve gevoelswaarde oproept in tegenstelling tot ‘aanraken’. Een verschil in opzettelijkheid is duidelijk, maar verder blijft het discutabel wat precies het verschil is wat betreft duur en oppervlak van het contact. De uitkomsten van het empirische onderzoek waarin de expressief vergeleken wordt met de descriptief mogen niet veroorzaakt zijn door een descriptief verschil. Daarom zijn de mogelijke descriptieve verschillen in het achterhoofd gehouden bij het ontwerpen van het verdere onderzoek.

Immers, op basis van de aanzienlijke overeenkomsten met de kenmerken van Potts (2007) en de overige kenmerken lijkt het niet onwaarschijnlijk dat ‘aan (iets) zitten’ expressief is. Uitgaande van die gedachte, lijkt ‘aan (iets) zitten’ te passen binnen de *coloured expressions*, oftewel mixed UCIs (Gutzmann, 2013). Dit betekent dat het een descriptieve betekenis heeft, maar daarnaast met een use-conditional component een zekere, vaak negatieve, situatie schetst. Zoals dat geïllustreerd kon worden met een eerder voorbeeld van Lessing, die al dan niet een ‘Kraut’ was, kan dat ook met ‘aan (iets) zitten’. “De kat heeft aan de kaas gezeten” impliceert “De kat is een lange tijd bezig geweest een deel van de kaas soldaat te maken”. “De kat heeft de kaas aangeraakt” daarentegen impliceert “De kat heeft (per ongeluk) kort contact gehad met de kaas”. Beide predicaten bepalen de waarheidscondities van de zinnen en zijn dus onmisbaar, maar alleen ‘aan (iets) zitten’ geeft de negatieve connotatie. ‘Aan (iets) zitten’ lijkt dus twee-dimensioneel te zijn. Overigens, ook wanneer er een descriptief verschil wordt verondersteld, blijven diezelfde implicaties bestaan. In dat geval zou ‘aan (iets) zitten’ dus niet expressief zijn en wordt het verschil in connotatie dus veroorzaakt door het veronderstelde descriptieve verschil. Het vermoeden dat ‘aan (iets) zitten’ daadwerkelijk expressief is en ‘aanraken’ het descriptieve equivalent, kan worden weergegeven met de breukachtige weergave van Gutzmann (2013), waarin de expressieve betekenis boven de descriptieve betekenis is geplaatst. Over het algemeen ziet dat er als volgt uit:

$$\text{Aan (iets) zitten} = \frac{\text{ongewenst}}{\text{aanraken}}$$

Toegepast op een inmiddels welbekende zin ziet dat er dan als volgt uit:

$$\text{De kat heeft aan de kaas gezeten} = \frac{\text{De kat had geen contact mogen hebben met de kaas}}{\text{De kat heeft de kaas aangeraakt}}$$

1.5 Linguïstische framing

Het gebruik van ‘aan (iets) zitten’ bepaalt dus vaak een negatieve connotatie. Wanneer de ontvanger van een expressieve uiting door de connotatie ervan ook een het gevoel van die connotatie ondervindt, lijkt er sprake te zijn van *framing*. Dit gebeurt als een (vaak kleine) verandering in de presentatie van een onderwerp een (soms grote) verandering in opvatting teweeg brengt. Zo’n ontstane, beïnvloede gedachte is een *frame of thought*: de set van (framende) aspecten waardoor het oordeel van een individu bepaald is. Een *frame of communication* staat voor de belangrijkste aspecten zoals deze zijn benoemd in de framende

speech act. Met verschillende methodes kan de invloed van frames of communication op een individu worden onderzocht. Eén daarvan is het vergelijken van twee groepen, waarbij de eerste groep een framende input krijgt en de tweede een descriptieve input, waaruit vervolgens een verschil in responsie zou moeten ontstaan (Chong & Druckman, 2007). Een zeer bekend onderzoek is dat van Tversky & Kahneman (1981). Zij lieten één groep een keuze maken uit twee positief geframede opties en lieten een andere groep een keuze maken uit dezelfde twee, dit keer negatief geframede, opties. In een situatie waarin een medicijn gekozen moest worden voor een groep van 600 zieken, waren de positief geframede opties ‘Red 200 levens’ en ‘33% kans op het redden van alle 600 mensen; 66% kans op het redden van niemand’, terwijl de negatieve opties bestonden uit ‘400 mensen zullen sterven’ en ‘33% kans dat niemand zal sterven; 66% kans dat alle 600 zullen sterven’. Van de participanten in de groep die een keuze moesten maken tussen de positief geframede opties, koos 72% voor het redden van 200 levens. Slechts 22% van de groep onder invloed van negatieve framing een keuze moesten maken, koos voor diezelfde optie, oftewel het laten sterven van 400 mensen.

1.5.1 Linguïstische framing door ‘aan (iets) zitten’

De negatieve connotatie die ‘aan (iets) zitten’ vaak met zich meebrengt, in tegenstelling tot het descriptieve equivalent ‘aanraken’, zou door de effecten van deze framing bij gebruik hiervan een andere, negatievere gedachte teweeg kunnen brengen. Op basis van het voorgaande bestaat (nog steeds) de vraag of ‘aan (iets) zitten’ daadwerkelijk een expressief is. Het bepalen van het effect van framing en daarmee het effect van de expressiviteit, is een manier om indirect iemands interpretatie, die mogelijk door de expressief is beïnvloed, vast te stellen.

Afhankelijk van in welke soort tekst de framing zich bevindt (binnen keuzemogelijkheden, zoals in Tversky & Kahneman (1981), of in de situatieschets zelf), kan een design voor het onderzoek worden ontworpen. Fausey & Boroditsky (2010) onderzochten in drie studies de invloed van framing bij het toekennen van de mate van schuld aan een veroorzaker van vervalend voorval. Het voorval werd in twee frames beschreven. Enerzijds bestond de beschrijving in een *agentive report*, waarin zinnen voorkwamen zoals ‘zij brandde de servet in de kaars’ of ‘hij scheurde een deel van haar jurk van haar lijf’. Hierbij wordt dus duidelijk een individu als veroorzaker beschreven. Anderzijds werd een *non-agentive report* gebruikt, met zinnen zoals ‘de servet vatte vlam in de kaars’ of ‘een deel van haar jurk scheurde van haar lijf’. Twee participantengroepen lazen ofwel de agentive, ofwel de non-agentive report. Vervolgens kregen alle participanten dezelfde vragen, namelijk hoe groot de schuld van het individu en andere betrokkenen is en welk deel van een schadevergoeding door elke betrokkene betaald moet worden. De groep die de agentive report had gelezen, bleek een significant hogere schuld toe te kennen aan de veroorzaker, dan de groep die de non-agentive report had gelezen. Deze uitkomst toont aan dat linguïstische framing de interpretatie van een evenement kan beïnvloeden, in dit geval zelfs voor belangrijke situaties zoals besluiten over schuld die genomen moeten worden in bijvoorbeeld de rechtbank.

Het huidige onderzoek zal de expressiviteit van ‘aan (iets) zitten’ testen door middel van deze linguïstische framing. De vraag die onderzocht zal worden is of ‘aan (iets) zitten’ daadwerkelijk expressief is in die zin dat het lezers framet naar een negatieve interpretatie, tevens in gevallen waarin ook het best mogelijke descriptieve synoniem ‘aanraken’ gebruikt had kunnen worden om qua betekenis dezelfde inhoud te uiten.

2 Onderzoeksmethode

2.1 Operationalisatie

De aanwezigheid van een expressieve betekenis van ‘aan (iets) zitten’ zou dus aangetoond moeten kunnen worden door te bepalen in welke mate lezers geframed worden door het gebruik van ‘aan (iets) zitten’ (in tegenstelling tot ‘aanraken’). Het ontwerp van Fausey & Boroditsky (2010) is hiervoor een goed uitgangspunt. In het huidige onderzoek is de mate van framing bepaald door te bepalen of er een verschil optreedt in keuzes die verschillende participantgroepen maken op basis van verschillende situatieschetsen die geframed zijn door het gebruik van ‘aan (iets) zitten’, dan wel ‘aanraken’. Er is gebruik gemaakt van tweemaal een experimentele (A en C) en een tweemaal een controlegroep (B en D). Elke participant vulde een soort enquête in door een kort verhaaltje te lezen dat door de participant werd afgemaakt door een van de twee gegeven opties te kiezen. Beide opties waren een mogelijk en logisch vervolg op het voorafgaande. Wanneer elke participant meer dan één situatieschets had moeten beoordelen, zouden de keuzes van de laatst beoordeelde schetsen beïnvloed kunnen zijn doordat de participant inmiddels had kunnen begrijpen wat het doen was van het experiment. Om dat te voorkomen, hadden *fillers* toegevoegd kunnen worden. Echter, dat hadden er relatief veel moeten zijn om het daadwerkelijke onderzoek te maskeren. Voor het gemak is er daarom voor gekozen om elke participant één schets te laten beoordelen en daarom meerdere groepen gebruiken. Er zijn vier situatieschetsen gebruikt, twee expressieve (I en III) en twee descriptieve (II en IV), die twee situaties omschreven. Er zijn niet een maar twee expressieve en descriptieve schetsen gebruikt, zodat een gevonden effect niet te wijten kon zijn aan het feit dat de data verkregen was aan de hand van slechts één schets. Een toevallig optredend effect kon hiermee worden uitgesloten. In een expressieve beschrijving van een zekere vorm van contact is ‘aan (iets) zitten’ gebruikt worden, terwijl in een descriptieve beschrijving op dezelfde manier ‘aanraken’ is gebruikt. Participanten uit groep A lasen situatie I, groep B las II, groep C las III en groep D las IV. Daarna werd het gelezen verhaaltje afgemaakt, waaruit bleek hoe de beoordeling van de lezer was. De verwachting was dat lezers van een expressieve beschrijving kiezen voor de meer negatieve afloop van het verhaaltje, terwijl lezers van een descriptieve beschrijving kiezen voor de neutrale afloop. De antwoorden zijn statistisch geanalyseerd en op basis daarvan kon vastgesteld worden of de hypothese klopt.

2.2 Design

2.2.1 Conditie

Er waren twee condities. In conditie 1 werden expressief geframede situatieschetsen aangeboden. In conditie 2 werden descriptieve situatieschetsen aangeboden.

2.2.2 Variabelen

De afhankelijke variabelen waren de antwoorden die gegeven zullen worden op de twee vragen na het lezen van een situatieschets. De onafhankelijke variabelen waren de verschillende situatieschetsen (tweemaal expressief en tweemaal descriptief).

2.2.3 Participanten

Een totaal van 96 participanten is willekeurig verdeeld over vier groepen: twee experimentele groepen, A en C, en twee controlegroepen, B en D. Er is gebruik gemaakt van een *between-subjects design*, aangezien elke participant slechts één situatie beoordeelde en deze beoordelingen van verschillende participanten vergeleken zijn. De experimentele en controlegroep die de eerste situatieomschrijving lasen, bestonden elk uit 26 personen. De twee groepen die de tweede situatieomschrijving lasen, bestonden elk uit 22 personen. Geslacht bleek voor alle groepen niet normaal verdeeld (A: $W(26) = .583, p < .05$; B: $W(26) =$

.619, $p < .05$); C: $W(22) = .332$, $p < .05$; D: $W(22) = .628$, $p < .05$). Geslacht kwam wel significant overeen tussen groepen A en B ($U = 312$, $z = -0.577$, $p < .564$), maar niet tussen groepen C en D ($U = 165$, $z = -2.409$, $p < .05$). Er wordt aangenomen dat dit verschil in verdeling van geslacht tussen groepen C en D niet van invloed is op de gemiddelde antwoorden die de groepen geven. Elke participant moest 18 jaar of ouder zijn, omdat verwacht wordt dat er vanaf die leeftijd goede overwegingen gemaakt kunnen worden voor een oordeel over een situatie. Leeftijden liepen uiteen van 18 tot 74 jaar. Helaas waren ook deze leeftijden niet normaal verdeeld voor groep A ($W(26) = .821$, $p < .05$), groep B ($W(26) = 0.710$, $p < .05$) en groep D ($W(22) = 0.553$, $p < .05$), maar wel voor groep C ($W(22) = 0.926$, $p = .10$). De leeftijden kwamen niet significant overeen tussen groepen A en B ($U = 205$, $z = -2.445$, $p < .05$) en tussen C en D ($U = 155.5$, $z = -2.062$, $p < .05$). Echter, ook voor leeftijd wordt aangenomen dat deze verschillen in spreiding tussen de groepen niet van invloed zijn op de gemiddelde antwoorden die de groepen geven. Alleen sprekers van het Nederlands konden de enquêtes invullen. Eén van hen (uit groep A) gaf aan moedertaalspreker van het Fries te zijn en een ander (uit groep C) gaf aan zowel Nederlands als Fries als moedertalen te hebben. Een overzicht van deze gegevens is te vinden in Tabel 1. De participanten zijn uitgenodigd door via verschillende kanalen een link naar de enquête aan te bieden waarna zij de enquête vrijwillig op een door henzelf gewenst moment ingevuld hebben.

Tabel 1

Geslacht- en Leeftijdsgegevens per Groep

	Man/vrouw	Spreiding leeftijd in jaren	Mediaan leeftijd in jaren	Nederlands als moedertaal (anders)
Groep A (N = 26)	8/18	18 - 74	27,5	25 (1)
Groep B (N = 26)	10/16	17 - 63	21	26 (0)
Groep C (N = 22)	2/20	18 - 23	21	22 (0)
Groep D (N = 22)	9/13	20 - 57	22	22 (0)
Totaal (N = 96)	29/67	18 - 74	22	95 (1)

2.3 Materialen

Het experiment is afgenomen door middel van vier online enquêtes. Als input is in elke enquête een van de vier versies (I, II, III of IV) gepresenteerd, waarna het de taak was dit verhaaltje direct door middel van twee multiplechoicoepties af te maken. Voor elke situatie gold dat één optie het best passend was bij het gelezen verhaaltje. Zo paste een negatieve afloop goed bij een negatief, met gebruik van de expressief, geframed verhaaltje, terwijl bij de descriptieve beschrijving een neutrale afloop beter passend leek. Het verwachte verschil in interpretatie en beoordeling mocht niet te wijten zijn aan het eventuele descriptieve verschil tussen ‘aan (iets) zitten’ en ‘aanraken’. Die descriptieve verschillen leken er te zijn wat betreft tijdsduur en oppervlakte, maar vooral opzettelijkheid. De gebruikte schetsen beschrijven daarom situaties waarbij ‘aan (iets) zitten’ en ‘aanraken’ als synoniem gebruikt kunnen worden, zonder dat er een descriptief verschil kan zijn. De op basis daarvan geconstrueerde situatieschetsen zijn de volgende. Hierbij zijn de beide versies telkens naast elkaar gezet en zijn de framende verschillen onderstreept. Onder elk paar van schetsen is de daarbij gestelde vraag weergegeven met daaronder twee mogelijke antwoordopties.

Situatieschets 1: 'in de collegezaal'

(I) Expressief gebruik van 'aan (iets) zitten'

Rosa vertelt: "Vanochtend had ik college over Verkeerspsychologie. Ik had mijn nieuwe, echt leren jas netjes over de stoel naast mij gehangen. Aan het eind van het college zat het meisje naast mij aan de bontkraag ervan om te voelen hoe zacht die was. Ik vroeg toen ... "

Vraag

Wat vertelt Rosa op de plek van de drie puntjes? Let op: het gaat niet om wat u het beste lijkt, maar om wat u denkt dat Rosa vroeg.

Antwoordmogelijkheden

- 0 of het meisje van mijn jas af zou willen blijven
  - 0 of het meisje mijn jas ook zo lekker zacht vindt
-

(II) Descriptief gebruik van 'aanraken'

Rosa vertelt: "Vanochtend had ik college over Verkeerspsychologie. Ik had mijn nieuwe, echt leren jas netjes over de stoel naast mij gehangen. Aan het eind van het college raakte het meisje naast mij de bontkraag ervan aan om te voelen hoe zacht die was. Ik vroeg toen ... "

Situatieschets 2: 'in het café'

(III) Expressief gebruik van 'aan (iets) zitten'

Sabine vertelt: "Afgelopen vrijdagavond leerde ik Mark kennen in een café. Onder het genot van een drankje praatten we over van alles en nog wat. Hij zat ook een paar keer aan mijn bovenbeen. ... "

Vraag

Wat vertelt Sabine op de plek van de drie puntjes? Let op: het gaat niet om wat u het beste lijkt, maar om wat u denkt dat Sabine verder vertelt.

Antwoordmogelijkheden

- 0 Ik zei: "Niet zo handtastelijk, hè!"
  - 0 Na een tijdje vroeg ik: "Zullen we nog een glas bestellen?"
-

(IV) Descriptief gebruik van 'aanraken'

Sabine vertelt: "Afgelopen vrijdagavond leerde ik Mark kennen in een café. Onder het genot van een drankje praatten we over van alles en nog wat. Hij raakte ook een paar keer mijn bovenbeen aan. ... "

In beide situaties is de opzettelijkheid in beide frames aanwezig. Verder veroorzaakt het verschil in de beschrijvingen geen verschil in duur van het contact of grootte van het contactoppervlak. In het licht van perspective dependence is opzettelijk gekozen voor het door een ik-persoon laten vertellen van de situatie. Er wordt vervolgens gevraagd naar hoe de verteller van het stukje het afgemaakt zou worden, hoewel onderzocht wordt in hoeverre de interpretatie van de lezer beïnvloed wordt door de framing. Als hierbij blijkt dat er een verschil optreedt tussen de geframede en de ongeframede groepen, kan gesteld worden dat het gebruik van framing door 'aan (iets) zitten' te gebruiken in plaats van 'aanraken' ook daadwerkelijk doorwerkt op de interpretatie van de lezer.

Voor elke versie werd één enquête gebruikt, welke was opgesteld door middel van een online software

hiervoor, namelijk SurveyMonkey. Door beperking van de onbetaalde functies van dit programma was het niet mogelijk om twee enquêtes op te stellen, voor elke situatie een, waarin beide versies van de beschrijvingen gerandomiseerd aangeboden werden. Dit is opgelost door voor elk van de vier beschrijvingen een enquête op te stellen en deze door een zo gelijk mogelijk aantal respondenten in te laten vullen. Wel zijn de keuzemogelijkheden gerandomiseerd aangeboden. Het is dus niet mogelijk dat de volgorde van de weergave van de opties van invloed geweest kan zijn op welk antwoord op basis daarvan meer of minder gekozen zou worden.

2.4 Procedure

De participanten werden uitgenodigd door de vier links naar de vier enquêtes aan te bieden aan diverse mensen. Zij werden hierbij aangespoord de enquête in te vullen door te vermelden dat er slechts één daadwerkelijke vraag beantwoord hoefde te worden. In een inleidend welkomstbericht in de enquête kreeg de participant onder andere de toelichting dat er een verhaaltje gelezen ging worden dat afgemaakt moest worden, waarbij goed gelezen en de tijd genomen moest worden. Bovendien werd de participant ervan verzekerd dat er geen goede of foute antwoorden waren, maar hij enkel moest bedenken hoe het verhaaltje waarschijnlijk af zou lopen. Vervolgens werd gevraagd naar leeftijd, geslacht en moedertaal. Hierna las de participant het tekstje en gaf hij zijn antwoord aan door een van de twee opties te kiezen. Tot slot werd er gevraagd of het doel van het onderzoek mogelijk duidelijk was geworden en konden andere opmerkingen aangegeven worden. Tevens kon optioneel een e-mailadres worden ingevuld om een omschrijving van het daadwerkelijke doel en de uitkomsten van het onderzoek te kunnen ontvangen.

2.5 Uitkomstmaten, analyse en verwachting

De mate van verschil tussen de groepen is in 2.2.3. beschreven. Eerst is voor zowel geslacht als leeftijd voor elke groep bepaald of de waarden normaal verdeeld waren middels een Shapiro-Wilk toets in SPSS. Voor het bepalen van de aanwezigheid van een significant verschil is bij elke toets een grens van 5% gehanteerd. Wanneer de significantie in de gebruikte test dus kleiner is dan 5%, is aangenomen dat er een verschil is tussen de groepen in de toets. Er is in alle gevallen gebruik gemaakt van de S-W toets, en niet de Kolmogorov-Smirnov, omdat het gaat om relatief kleine steekproeven. Aangezien uit de S-W toets bleek dat op een na alle groepen niet normaal verdeeld waren, is daarna de Mann-Whitney U toets gebruikt om de overeenkomst in geslacht en leeftijd tussen groep A en B en tussen groep C en D te bepalen. Overigens is er, zoals al eerder genoemd, geen verdere analyse gedaan van eventuele effecten van leeftijd en geslacht op de gemaakte keuzes, omdat er geen duidelijke reden is om aan te nemen dat effecten hiervan optreden.

De verkregen data die wel relevant is voor het onderzoek, is het aantal keuzes voor elke optie per versie, oftewel per groep. Voor elke groep is bepaald of de verdeling hiervan normaal is: bij een normale verdeling kan het verschil tussen de groepen bepaald worden door middel van een ongepaarde t-test, maar wanneer de data niet normaal verdeeld is, moet een Mann-Whitney U toets gebruikt worden. In beide gevallen wordt het mogelijke verschil tussen de groepen aangetoond aan de hand van de significantie die de test aangeeft. De test is uitgevoerd over de antwoorden van groep A en B en over de antwoorden van groep C en D. De significantie van het verschil tussen de keuzes binnen elke groep is getoetst aan de hand van een One-Sample Binomial toets.

De verwachting was dat participanten uit de groepen A en C kiezen voor de negatieve afloopmogelijkheid en door de groepen B en D wordt gekozen voor de neutrale mogelijkheid. Dit betekent dat naar aanleiding van de expressief geframede versie als afloop van de eerste situatie de meeste participanten uit groep A gekozen zouden moeten hebben voor ‘of het meisje van mijn jas af zou willen

blijven' en de meesten uit groep B naar aanleiding van de descriptieve versie gekozen zouden moeten hebben voor 'of het meisje mijn jas ook zo lekker zacht vindt'. Als afloop van de tweede situatie zouden de meeste participanten uit groep C naar aanleiding van de expressief geframede versie gekozen moeten hebben voor 'Ik zei: "Niet zo handtastelijk, hè!"' en zouden de meesten uit groep D naar aanleiding van de descriptieve versie gekozen moeten hebben voor 'Na een tijdje vroeg ik: "Zullen we nog een glas bestellen?"'

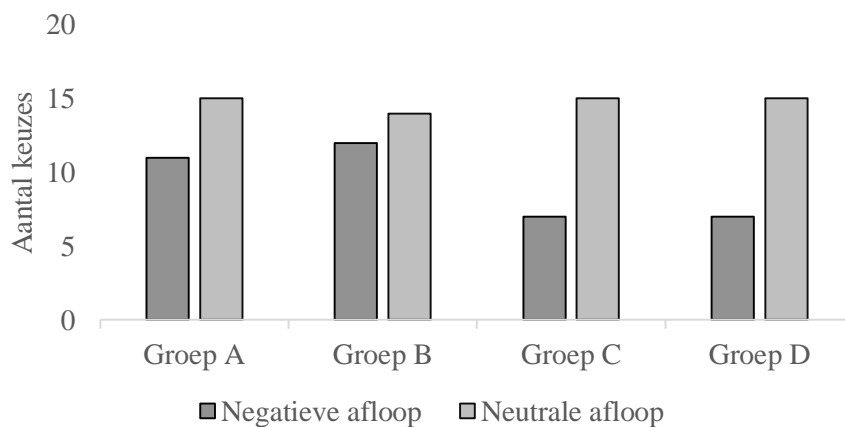
3 Resultaten

De frequenties van de gemaakte keuzes per groep zijn weergegeven in Tabel 2. Deze tabel geeft onder meer weer dat er telkens door meer participanten gekozen werd voor de neutrale afloop, dan voor de negatieve afloop. In groep B koos zelfs één participant meer voor de negatieve afloop dan in groep A. De frequenties voor de gemaakte keuzes door groep C en D bleken zelfs volkomen overeen te komen.

Tabel 2
Frequenties en Percentages van Gemaakte Keuzes per Groep

	Aantal keuzes voor negatieve afloop (percentage)	Aantal keuzes voor neutrale afloop (percentage)
Groep A	11 (42,3)	15 (57,7)
Groep B	12 (46,2)	14 (53,8)
Groep C	7 (31,8)	15 (68,2)
Groep D	7 (31,8)	15 (68,2)

Deze frequenties staan ook weergegeven in Figuur 2. Deze geeft weer dat de ruwe verhoudingen tussen het aantal keuzes voor de negatieve en neutrale afloop gelijk waren binnen alle groepen. Telkens is het aantal keuzes voor de neutrale afloop hoger dan voor de negatieve afloop. Figuur 2 geeft nogmaals weer dat er zelfs geen verschil is tussen groep C en D.

Figuur 2
Frequenties van Gemaakte Keuzes per Groep

Voor het bepalen van de significantie van de verschillen tussen de groepen is ten eerste bepaald of de verdeling van de antwoorden per groep normaal was. Dit bleek bij geen enkele groep het geval (A: $W(26) = .630, p < .05$; B: $W(26) = .637, p < .05$; C en D: $W(22) = .590, p < .05$). Er is zowel geen verschil tussen de gemaakte keuzes van groep A en B ($U = 325, z = -.277, p = .782$) als tussen de gemaakte keuzes van groep C en D ($U = 242, z = 0.0, p = 1$). Voor groep C en D was dit uiteraard al af te leiden uit Tabel 2 en Figuur 2, waarin zichtbaar is dat de scores voor beide groepen precies overeenkwamen. Ook het verschil in het aantal keuzes voor beide keuzemogelijkheden binnen de groepen is bepaald. Binnen geen enkele groep bleek er een significant verschil (A: $p = .556$; B: $p = .845$; C en D: $p = .134$).

4 Discussie en conclusie

De resultaten wijzen uit dat het verwachte effect van framing door middel van ‘aan (iets) zitten’ in tegenstelling tot ‘aanraken’ niet heeft opgetreden met de gebruikte methode. De verwachting was dat participanten uit groep A en C significant meer zouden kiezen voor de negatieve afloop, terwijl door groep B en D meer voor de neutrale afloop gekozen zou worden. Echter, er bleek geen verschil significant verschil te zijn tussen groep A en B en groep C en D. Blijkbaar had de het verschil van framing tussen beide versies geen effect op te interpretatie en de keuzes die te participanten aan de hand daarvan maakten. In elke groep werd zichtbaar vaker de keuze gemaakt voor de neutrale afloop, al was dit verschil tussen het aantal keuzes voor de negatieve en neutrale afloop niet significant en kan er dus niet gesproken worden van een daadwerkelijk verschil tussen het aantal keuzes voor de beide keuzemogelijkheden binnen de groepen. Alle gemaakte keuzes zouden dus willekeurig genoemd kunnen worden.

Toch geeft het feit dat alle gemaakte keuzes willekeurig blijken te zijn, in ieder geval aan dat er geen voorkeur was voor een van de beide keuzemogelijkheden. De voorkeur die er lijkt te zijn voor de neutrale afloop is immers niet significant. De voorkeur er op basis van de frequenties lijkt te zijn voor de neutrale afloop, zou kunnen betekenen dat men voor ‘de veilige weg’ kiest, om geen voorkeur voor de negatieve afloop te hoeven laten blijken. In de enquêtes werd ook gevraagd naar wat volgens de participant het doel van het onderzoek zou kunnen zijn. Uit de antwoorden hierop bleek dat sommige individuen hun antwoord baseerden op andere aspecten van het gelezen verhaaltje dan het gemanipuleerde onderdeel (‘aan (iets) zitten/’aanraken’). Zo gaf een participant aan dat het onderzoek zou gaan om de invloed van stereotypering op basis van ‘het stoere leren jasje’ dat in de situatieschets voorkwam of zou volgens een andere participant het onderwerp van het college (Verkeerspsychologie) betrekking hebben op regels en zou Rosa daardoor meer letten op correct gedrag en zodoende meer waarde hechten aan het voor zichzelf houden van haar bezittingen. Een derde participant gaf aan dat het een onderzoek naar schrijfstijl zou zijn. Na de eerste drie beschrijvende zinnen zou het volgens deze participant namelijk vreemd zijn om die te vervolgen met het relatief abrupte ‘Ik zei: niet zo handtastelijk hè!’. Verder participeerde er een aantal taalwetenschapstudenten in groep C, wat ervoor zorgde dat deze participanten begrepen dat het doel iets te maken had met het veroorzaken van een bepaalde interpretatie naar aanleiding van woordkeus, terwijl studenten met andere studierichtingen stuk voor stuk dachten dat er een correlatie met geslacht en leeftijd onderzocht werd. Al met al was geen enkele participant die het precieze doel heeft kunnen achterhalen.

Vooraf het feit dat er geen enkel verwacht effect is opgetreden, maar ook de gegevens dat sommige participanten hun keuze gebaseerd hebben op de meest uiteenlopende redeneringen, duidt aan dat de onderzoeksmethode kennelijk te genuanceerd is geweest. Er was doelmatig gekozen voor het laten afmaken van een verhaaltje door middel van twee keuzemogelijkheden met een verschillende gevoelswaarde, omdat verwacht werd dat daarmee op subtiële wijze bepaald kon worden met welke mate lezers geframed worden door ‘aan (iets) zitten’, dan wel ‘aanraken’. Wanneer er verder onderzoek gedaan zou worden, zou de methode allicht minder subtiel moeten zijn. Hoewel het doel van dat onderzoek daar mogelijk meer voor geschikt was, brachten Boroditsky & Fausey (2010) hun framende elementen meer dan eens aan in de situatieschetsen. In dat onderzoek bleek er wel een significant verschil in beoordelingen op basis van de verschillende frames. Mogelijk hebben lezers meer blootstelling aan de framende elementen nodig om op basis daarvan een bepaalde beoordeling te kunnen doen. Bovendien gebruikten sommige participanten blijkbaar cues voor het bepalen van hun keuze waarop de keuze niet gebaseerd had moeten worden. Wellicht hadden de participanten meer gestuurd moeten worden naar waarop de keuze wel gebaseerd had moeten worden, bijvoorbeeld door de vraagstelling explicieter te maken. Helaas was juist het doel van de gebruikte opzet om te testen of lezers impliciet beïnvloed worden door het lezen van

‘aan (iets) zitten’ dan wel ‘aanraken’. Aanvankelijk zouden er vragen gesteld worden zoals ‘Hoe erg denk je dat Rosa het vond dat het meisje aan haar jas voelde?’ en hoewel de subtiliteit daarmee deels verloren zou gaan, hadden de antwoorden op een dergelijke vraag mogelijk meer verschillen in beoordelingen kunnen opleveren. De lezer zou dan wellicht de woordkeus meer in acht genomen hebben, waardoor de framing extra invloed had kunnen uitoefenen op de interpretatie van de lezer.

Daarnaast was de verdeling van de participanten qua geslacht en leeftijd niet gelijk over de groepen. Weliswaar werd er aangenomen dat er geen effecten van geslacht en leeftijd zouden optreden. Hoewel alle keuzes willekeurig gemaakt lijken te zijn, zou het niet natuurlijk zijn als er geen verschillen in interpretaties zijn tussen verschillende leeftijdsgroepen en mannen en vrouwen. Of die verschillende interpretaties ook in dit onderzoek van invloed geweest hadden kunnen zijn is de vraag, maar mogelijk zou er in vervolgonderzoek gecontroleerd kunnen worden voor een gelijke verdeling over de groepen in geslacht en leeftijd.

Al met al kan op basis van de kenmerken van expressieven waar ‘aan (iets) zitten’ zo goed als volledig aan voldoet, worden aangenomen dat het inderdaad een expressief is. Helaas kon de invloed van deze expressief op de interpretaties van lezers niet door middel van framing aangetoond worden. Waarschijnlijk was de input en de vraagstelling hierbij te subtiel en werden lezers daardoor niet voldoende beïnvloed. Toch heeft dit onderzoek op basis van het theoretische gedeelte dus kunnen aantonen dat er van expressiviteit van ‘aan (iets) zitten’ gesproken kan worden. Echter, hoe het nou met die framing ervan zit, dat zit nog.

Referenties

- Boroditsky, L., & Fausey, C. (2010). Subtle linguistic cues influence perceived blame and financial liability. *Psychonomic Bulletin & Review*, 17(5), 644-650. doi:10.3758/PBR.17.5.644
- Chong, D., & Druckman, J. N. (2007). Framing Theory. *Annual Review of Political Science*(10), 103-126. doi:10.1146/annurev.polisci.10.072805.103054
- Den Boon, T., & Hendrickx, R. (Red.). (2015). Van Dale online woordenboek Nederlands. Van Dale Uitgevers.
- Foolen, A. (1997). The expressive function of language. Towards a cognitive semantic approach. In S. Niemeier, & R. Dirven, *The Language of Emotions: Conceptualization, expression, and theoretical foundation* (pp. 15-31). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. doi:10.1075/z.85.04foo
- Foolen, A. (2016). Expressives. In N. Riemer, *The Routledge Handbook of Semantics* (pp. 473-490). London & New York: Taylor and Francis. Opgehaald van <https://www.routledge.com/>
- Geurts, B. (2007). Really fucking brilliant. *Theoretical Linguistics*, 33(2), 209-214. doi:10.1515/TL.2007.013
- Gutzmann, D. (2013). Expressives and beyond: An introduction to varieties of use-conditional meaning. In D. Gutzmann, & H.-M. Gärtner, *Beyond Expressives: Explorations in Use-Conditional Meaning* (pp. 1-58). Leiden: Brill. doi:10.1163/9789004183988
- Jay, T. (1992). *Cursing in America: A psycholinguistic study of dirty language in the courts, in the movies, in the schoolyards, and on the streets*. Philadelphia/Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. doi:10.1075/z.57
- Kratzer, A. (1999). Beyond ouch and oops. How descriptive and expressive meaning interact. *Cornell Conference on Theories of Context Dependency*. Opgehaald van <http://http://semanticsarchive.net/Archive/WEwNGUyO>
- Lemmens, M. (2002). The semantic network of Dutch posture verbs. In J. Newman, *The linguistics of sitting, standing and lying* (pp. 103-139). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. doi:10.1075/tsl.51
- Potts, C. (2007). The expressive dimension. *Theoretical Linguistics*, 33(2), 165-198. doi:10.1515/TL.2007.011
- Recanati, F. (2004). Pragmatics and semantics. In L. & Horn (Red.), *The handbook of pragmatics* (pp. 442-462). Oxford: Blackwell. Opgehaald van <http://www.wiley-blackwell.com>
- Rosengren, I. (1997). Expressive sentence types - a contradiction in terms. The case of exclamation. In T. & Swan (Red.), *Modality in germanic languages* (pp. 151-184). Berlin, New York: Mouton de Gruyter. Opgehaald van <http://www.degruyter.com/view/books/9783110889932/9783110889932.151/9783110889932.151.xml>

Tversky, A., & Kahneman, D. (1981). The framing of decisions and the psychology of choice. *Science*, 211(4481), 453-458. Opgehaald van <http://www.jstor.org/stable/1685855>